

Aan de minister van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties
Drs. K.H. Ollongren
Postbus 20011
2500 EA DEN HAAG

Onderwerp
Meldpunt toegankelijke verkiezingen
2019

Datum
18 april 2019
Ons kenmerk
2019/0033/AvD/JHD/LR

Geachte mevrouw Ollongren,

Als toezichthouder op de implementatie van het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap (hierna: VN-verdrag handicap), monitort het College voor de Rechten van de Mens (hierna: College) de toegankelijkheid van verkiezingen. Voor het derde jaar op rij opende het College het tijdelijke meldpunt Onbeperkt Stemmen. Ditmaal in verband met de verkiezingen voor de Provinciale Staten en Waterschappen op 20 maart 2019 en de Europese verkiezingen van 23 mei 2019.

Het meldpunt is bedoeld voor mensen met een beperking of hun naasten, om hun - positieve en negatieve - ervaringen te delen over de toegankelijkheid van de verkiezingen. Bij dezen informeer ik u graag over de tussentijdse resultaten van dit meldpunt. Op basis van de meldingen doet het College aanbevelingen om, met het oog op de eerstvolgende verkiezingen, een aantal geconstateerde belemmeringen weg te nemen voor mensen met een beperking die 23 mei willen stemmen. Over het eindresultaat gaat het College graag na de Europese verkiezingen met u in gesprek.

188 meldingen bij Provinciale Staten- en Waterschapsverkiezingen

Het College ontving rondom de afgelopen verkiezingen 188 meldingen van (of namens) mensen met een beperking. Bij het vorige meldpunt rondom de gemeenteraadsverkiezingen in 2018 ontving het College 148 meldingen¹. De melders stemden in 103 verschillende gemeenten².

¹ Verschillende verklaringen zijn mogelijk voor het hogere aantal meldingen. Bijvoorbeeld omdat dit jaar voor het eerst alle stemlokalen toegankelijk moeten zijn voor mensen met een lichamelijke beperking. Maar een oorzaak kan ook zijn dat het meldpunt dit jaar mogelijk een groter publiek heeft bereikt.

² Van 18 meldingen is niet bekend om welke gemeente het ging.

Zowel positieve als negatieve ervaringen konden worden gemeld. Dit jaar zijn 21 van de 188 meldingen (ruim één op de tien) uitsluitend positief. Absoluut en relatief meer dan in voorgaande jaren. Ik complimenteer u dan ook met de gevolgen van de wetwijziging waarmee vanaf 1 januari 2019 alle stemlokalen toegankelijk moeten zijn voor mensen met een lichamelijke beperking. Helaas vloeien veruit de meeste meldingen voort uit een negatieve ervaring. Waarbij er nog steeds meldingen zijn van mensen met een beperking die afgelopen verkiezingen hun stem niet hebben kunnen uitbrengen.

Meest voorkomende klacht: stembureaumedewerkers kennen regels niet
Meer dan een kwart van de meldingen gaat over hulp in het stembokje. De meeste meldingen zijn afkomstig van mensen met een visuele beperking, die aangeven dat hun benodigde hulp in het stembokje werd geweigerd terwijl zij daar wel recht op hebben. In dat verband is met enige regelmaat een slechte bejegening door stembureaumedewerkers genoemd. Hierover is aanzienlijk vaker gemeld dan in voorgaande jaren. Het blijkt dat, ondanks dat dit probleem al eerder door het College is aangekaart³, stembureaumedewerkers nog steeds niet goed op de hoogte zijn van de regels over hulp in het stembokje. De een meent dat alleen mensen met een fysieke beperking hulp mogen krijgen, de ander denkt dat juist alleen visueel beperkten dat recht hebben en weer een ander weigert iedere hulp. Dit leidde soms tot heftige emoties en incidenten in het stemlokaal. Overige meldingen over stembokjeshulp kwamen van mensen met een verstandelijke beperking of mensen met dementie die graag assistentie zouden krijgen in het stembokje, maar op dit moment hier nog geen recht op hebben.

Fysieke toegankelijkheid van het stemlokaal

De eerder genoemde positieve ervaringen gaan nagenoeg alle over de fysieke toegankelijkheid van het stemlokaal. Melders spreken hierbij hun waardering uit voor verlaagde stemhoktafels en beschrijven een aantal ervaringen waarbij stembureaumedewerkers juist wel goede assistentie hebben verleend. Desalniettemin blijft de fysieke toegankelijkheid van het stemlokaal, na kwesties over hulp in het stembokje, het vaakst genoemde probleem. Problemen met drempels, draaideuren, zware drangers en te steile oprijplanken zijn vaker genoemd door mensen met een mobiliteitsbeperking. De loop is meestal aanwezig, maar voldoet niet altijd voor mensen met een visuele beperking.

Verbeteringen

Melders noemen zelf ook mogelijke verbeteringen voor de toegankelijkheid. Deze kunnen al zo eenvoudig zijn als een (minder steile) rolstoelplank en een breder stembokje met een verlaagde of verstelbare tafel. Het huidige stembiljet wordt nog steeds vaak genoemd als knelpunt, evenals niet toegankelijke of begrijpelijke informatie over verkiezingen of over politieke partijprogramma's (onder meer de nog niet toegankelijke Stemwijzer).

³ Zie bijvoorbeeld: <https://mensenrechten.nl/nl/nieuws/meldpunt-toegankelijkheid-verkiezingen-hulp-stembokje-gewenst>

Een aantal keer is verwezen naar de pilot met de stem-mal van de Oogvereniging, deels als goede ervaring en deels als gemis omdat het in de eigen gemeente nog niet mogelijk was hiermee te stemmen.

Het College beveelt aan om de volgende zaken nog aan te pakken vóór de Europese Parlementsverkiezingen op 23 mei:

- Het beter instrueren van stembureau medewerkers over de regels omtrent hulp in het stemhokje.
- Het inventariseren hoeveel van de stemlokalen bij afgelopen verkiezingen niet aan de toegankelijkheidsvereisten voldeden voor mensen met een lichamelijke beperking en nagaan of hiervoor alternatieve, toegankelijke stemlocaties aan te wijzen zijn.

Verder ziet het College uit naar het vervolg van de stakeholdergesprekken over de mogelijkheden om hulp naar eigen keuze in het stemhokje toe te staan voor *iedere* stemgerechtigde met een beperking die hier behoefte aan heeft, zoals het VN-verdrag handicap voorschrijft. Ook de ontwikkeling van een nieuw stembiljet volgt het College met belangstelling. Het adviseert daarbij om de uitkomsten van de pilots met de stem-mal van de Oogvereniging hierin mee te nemen, om te bezien of een duurzame uitvoering waarmee blinden en slechtzienden zelfstandig kunnen stemmen mogelijk is.

Het College deelt de bevindingen uit het meldpunt met gemeenten, de Kiesraad en uw ministerie. Wij blijven graag met u in gesprek over de verbetering van de toegankelijkheid van verkiezingen in de toekomst en zullen onze bevindingen na de Europese verkiezingen op 23 mei 2019 ook met u delen.

Hoogachtend,

mr. Adriana C.J. van Doijeweert
voorzitter